

การสื่อสารสมานสัมพันธ์แห่งวัฒนธรรม “เล้าข้าว” ในฐานะส่วนขยาย ด้านภูมิปัญญาในจังหวัดศรีสะเกษ

Symbiosis Communication of “rice barn” culture as an extension of wisdom in Si Sa Ket Province

กฤษณ์ คำนันท. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

Krit Kamnon. Faculty of Humanities and Social Sciences, Sisaket Rajabhat University.

Email: web_webaz@live.com

Received: 5 February 2025 ; Revised: 18 February 2025 ; Accepted: 25 February 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การสื่อสารสมานสัมพันธ์แห่งวัฒนธรรม “เล้าข้าว” ในฐานะส่วนขยายด้านภูมิปัญญาในจังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะวิธีการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว เยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ และเพื่อศึกษาลักษณะการทับซ้อนขององค์ประกอบการสื่อสารที่มีผลต่อการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methods) ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) และการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาพบว่า วิธีการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ มีวิธีการและโครงสร้างของการสร้างเล้าข้าวที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกัน คือ 1. โครงสร้างของเล้าข้าว 2. หลังคา 3. หน้าจั่ว 4. การยกพื้นของเล้าข้าว 5. เสา 6. ฝาผนัง 7. กระทอ (พริ้ง) 8. พื้น 9. ชาน 10. ประตู และ 11. บันได โดยได้สื่อความหมาย คือ 1. กลุ่มชาติพันธุ์ส่วย สื่อความหมายถึงความมั่นคงและแข็งแรง 2. กลุ่มชาติพันธุ์เขมร สื่อความหมายถึงความสะอาดสวยงาม 3. กลุ่มชาติพันธุ์ลาว สื่อความหมายถึงความมั่นคงและความแข็งแรง และ 4. กลุ่มชาติพันธุ์เยอ สื่อความหมายถึงความคงทน ดังนั้นการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ผ่านโครงสร้างต่างๆ ของการสร้างเล้าข้าวถือเป็นการผสมผสานของ “ตัวสื่อ” ที่มีความหลากหลายเข้าด้วยกันจนเกิดเป็น “เล้าข้าว” โดยมีลักษณะทางการสื่อสารที่เรียกว่า การยุบรวมเข้าหากัน (Implosion) ทางการสื่อสาร

นอกจากนั้นยังพบว่า การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ ได้เกิดความคลุมเครือทางการสื่อสารอันเกิดจากการทำงานขององค์ประกอบการสื่อสาร นั่นคือ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ตัวสื่อ ตัวสาร บริบท รหัส ปฏิกริยาตอบกลับ และสิ่งรบกวน โดยองค์ประกอบการสื่อสารต่าง ๆ ของการสื่อสารได้เกิดการซ้อนทับ (Overlapping) ซึ่งสามารถเปลี่ยนสถานะและสวามิภพาบทร่วมกันในการกำหนดความหมายของ “เล้าข้าว” ให้เกิดขึ้นได้ในลักษณะที่เรียกว่า การควมรวมทางการสื่อสาร (Convergence Communication) ที่มีการบูรณาการที่ทุกองค์ประกอบของการสื่อสารเข้าด้วยกัน องค์ประกอบของการสื่อสารต่าง ๆ ล้วนมีลักษณะการสมานสัมพันธ์ (symbiosis) โดยมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน (mutualism)

คำสำคัญ : การสื่อสาร, การสมานสัมพันธ์, วัฒนธรรม, เล้าข้าว, ภูมิปัญญา

Abstract

This research aims to examine the construction of meaning of “rice barn” (Lao Khaw) and overlapping of elements in communication affecting the meaning of its word among ethnics Suy (Kui), Laos and Yerr in Sisaket province. A qualitative research methodology was employed. Data collecting used were purposive sampling, snowball sampling, complete observation and prolonged engagement for its reliability,

The study revealed that the construction of meaning of the word “rice barn” of those ethnics were comprised of methods and structures of making the barn relating barn structure, roof, gable, barn pace, pillar, wall, base beam, floor, terrace, door and stair. The result was various and its meaning was similar to the channel which was integrated from its variety into “rice barn” of ethnics. This generated implosion in communication. However, the meaning of this word was vague due to communication elements including sender, receiver, channel, message, context, code, feedback and interference. These elements were overlapped resulting in convergence communication of its word from the integration of all elements. Thus, these communication elements were as symbiosis relating in mutualism.

Keywords: communication, symbiosis, culture, rice barn, local wisdom

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ไม่สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองเพียงลำพัง แต่ทว่าจำเป็นต้องอาศัยการอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยและสมานสัมพันธ์กัน โดยมีระเบียบแบบแผนที่ถูกจัดวางได้เป็นระบบ ซึ่งระเบียบแบบแผนหรือธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวเป็นสิ่งที่สมาชิกในแต่ละสังคมวัฒนธรรมได้รังสรรค์ขึ้นมา ถือปฏิบัติร่วมกันเพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันภายใต้ความเข้าใจ (Common understanding) โดยโครงสร้างที่เป็นระเบียบหรือธรรมเนียมปฏิบัติถือเป็นสิ่งที่มีความน่าสนใจในแต่ละสังคมวัฒนธรรม ซึ่งอาจจะไม่ได้เขียนในลักษณะของลายลักษณ์อักษร แต่ใช้เพียงการสืบทอดและถ่ายทอดผ่านเพียงแค่การบอกเล่าที่ถูกสืบทอดต่อมาในลักษณะที่เรียกว่า “ภูมิปัญญา”

ภูมิปัญญา คือ ศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้คนได้สั่งสมสืบทอดกันมาช้านาน จากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย สู่ลูกหลาน จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่งรุ่น จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาเป็นศาสตร์ หมายความว่า เป็นความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต บัจยัสส การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการอยู่ร่วมกันในสังคม ส่วนภูมิปัญญาเป็นศิลป์นั้น หมายความว่า เป็นความรู้ที่มีคุณค่า ดีและงาม ที่ผู้คนได้คิดขึ้นมาไม่ใช่ด้วยสมองแต่เพียงอย่างเดียว แต่ด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ญาณทัศนะ คือด้วยจิตวิญญาณ (เสรี พงศ์พิศ, 2548)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นสังคมเกษตรกรรม มีอาชีพทำนาเป็นหลักมาตั้งแต่ครั้งบรรพชนจนถึงปัจจุบัน เป็นสังคมที่ต้องพึ่งตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นด้านการทำมาหากิน เครื่องมือ เครื่องใช้ และเทคโนโลยีต่างๆ จึงเกิดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิตตามสภาพที่พึงมี เท่าที่ธรรมชาติในท้องถิ่นของตนจะเอื้ออำนวย ภาคอีสานถึงแม้จะมีพื้นที่ทำนาจำนวนมากแต่การผลิตข้าวยังทำได้น้อยเนื่องจากปัจจัยหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยที่เกิดจากธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ จึงทำให้วิถีชีวิตของคนอีสานอยู่กับการทำนาเพื่อให้ได้ข้าวมาเพื่อเลี้ยงชีวิตเกือบครึ่งปี

“ข้าว” เปรียบเสมือนเป็นสมบัติอันล้ำค่าแห่งชีวิตของคนอีสาน การเก็บรักษาข้าวพร้อมที่จะนำมาปรุงอาหารและแลกเปลี่ยนซื้อขาย จึงมีความสำคัญและจำเป็น จึงต้องสร้างที่เก็บรักษาข้าวเปลือกไว้ประจำบ้านของตน ซึ่งชาวอีสานเรียกว่า “เล้าข้าว” ทั้งนี้ สมพร นิลคัมภีร์ (2555) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาอีสานที่เกี่ยวข้องกับข้าว และการทำนาจึงมี มากมาย ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทำให้ข้าวกลายเป็นผลผลิตทางการเกษตรอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ผลิตจะต้องเผชิญภาวะผันผวนของราคา ปัญหาต้นทุนแพง ราคาขายผลผลิตตกต่ำ แต่สำหรับชาวอีสานส่วนใหญ่ยังคงทำนาเพื่อให้ได้ข้าวไว้บริโภค และขายบางส่วน โดยจัดว่าข้าวเป็น “ความมั่นคง ทางอาหาร” ของครัวเรือน ซึ่งเมื่อมีข้าวเปลือกเก็บไว้ในเล้าข้าว (ยุ้ง) ก็เป็นความอุ่นใจในการมีอาหาร หลักไว้บริโภคมากกว่าการที่ต้องหาซื้อข้าวจากตลาดมาบริโภค

เล้าข้าว หรือ ยุ้งข้าวที่เรียกกันในภาษาภาคกลางเป็น สถาปัตยกรรมที่พบเห็นได้ทั่วไปคู่กับบ้านเรือนในชนบทของภาค อีสาน มีลักษณะเป็นเรือนหลังเดี่ยวขนาดเล็กแยกออกมาจาก ตัวบ้าน ใช้สำหรับเก็บรักษาข้าวเปลือกและผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ โดยในอดีตเล้าข้าวถือเป็นสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ วิถีชีวิตของชาวนาภาคอีสาน ถือเป็นสมบัติที่มีมูลค่ามากที่สุดของ ชาวนา นอกจากนี้เล้าข้าวยังเป็นเครื่องบ่งบอกสถานะทางเศรษฐกิจ ของเจ้าของเล้า บ้านไหนมีเล้าใหญ่อาจหมายความว่า มีที่นา มาก มีควายมาก มีกำลังการผลิตและผลผลิตสูง น่าจะเป็นคนขยัน ชนแข็ง เป็นผู้มีความดีและเป็นที่น่าเชื่อถือของคนในชุมชน ปริมาณข้าว ที่อยู่ภายในเล้าจะเป็นหลักประกันว่า ชาวนาจะสามารถยังชีพอยู่ รอดไปได้ตลอดทั้งปีจนกว่าจะถึงฤดูการเก็บเกี่ยวใหม่อีกครั้ง ดังมี คำกลอนโบราณบทหนึ่งกล่าวเอาไว้ว่า “ทุกขบมีเสื่อผ้า-ผาเหือนเพพอลื้อยุ้งทุกขบมีข้าวอยู่ในเล้า-สินอนลื้ออยู่จ้งได้” (ประจักษ์ บุญอารีย์, 2544)

ในวัฒนธรรมแห่งการสร้าง “เล้าข้าว” ได้มีการผนวกรวมระเบียบแบบแผนหรือทำเนียบปฏิบัติผ่านการใช้สัญลักษณ์และการสื่อความหมายที่บ่งบอกถึงองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่แตกต่างกันได้แต่ละในวัฒนธรรม ดังเช่นที่ Roland Barthes (1967) ระบุว่า เป็นความหมายชั้นที่สองเป็น กลุ่มของความหมายที่มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน (Associative) และภาพลักษณ์ (Image) ที่เกิดในความคิดของแต่ละบุคคล จากการที่ถูกกระตุ้นและแสดงออกโดยการใช้และการนำเอาสัญลักษณ์มาผสมกันเป็นแบบต่าง ๆ อธิบายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสัญลักษณ์กระทบกับความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้รับสารและค่านิยมในวัฒนธรรมของเขาถือว่าเป็นการตีความโดยอัตวิสัย ทั้งนี้ผู้วิจัยพิจารณาว่า การสร้าง “เล้าข้าว” เปรียบเสมือนเป็นการประกอบสร้างความหมายในเชิงสัญลักษณ์ โดยเกิดจากการประกอบสร้างขึ้นจากการผสมรวมจากเครื่องหมายต่าง ๆ/สัญลักษณ์ (Sign) ทำให้เกิดเป็น “เล้าข้าว” ที่มีลักษณะการทับซ้อนขององค์ประกอบการสื่อสาร ซึ่งมีผลต่อการสร้างความหมายที่หลากหลายของ “เล้าข้าว” ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ล้วนแตกต่างกันออกไปตามแต่ละบริบทที่ทำให้เกิดความน่าสนใจในกระบวนการประกอบสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ทั้งนี้ยังสามารถนำองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นไปใช้ต่อยอดเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ในอนาคต

“เล้าข้าว” จึงเปรียบเสมือนเป็นสิ่งที่สะท้อนการวัฒนธรรม ที่ผ่านการประมวลองค์ความรู้ที่มีอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ คือ ส่วย เขมร ลาว และเยอ โดยได้สืบทอดความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม อุดมการณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการสืบทอดเปรียบเทียบกฎเกณฑ์หรือธรรมเนียมปฏิบัติของการเป็นสมาชิกของสังคม วัฒนธรรม เป็นระบบความเชื่อและค่านิยมทางสังคม ซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์เป็นทั้ง กฎเกณฑ์และระเบียบหรือมาตรฐานของวิธีการดำรงชีวิต (Way of Life) ของคนในกลุ่มจากคน รุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ทว่าปัจจุบันภูมิปัญญาทางด้านความคิด ความเชื่อ คตินิยม และวัฒนธรรมในการสร้าง “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ กำลังเลือนหายไป ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญาไว้ให้สืบทอดไป

ดังนั้นการวิจัยเรื่อง การสื่อสารสมานสัมพันธ์แห่งวัฒนธรรม “เล่าข่าว” ในฐานะส่วนขยายด้านภูมิปัญญา ในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของการสื่อสารที่ว่าด้วย การสื่อสาร คือ การสร้างและการแลกเปลี่ยนความหมายจากองค์ประกอบต่าง ๆ ของการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ตัวสื่อ ตัวสาร บริบท รหัส ปฏิกริยาตอบกลับ และสิ่งรบกวนของการสื่อสาร ซึ่งล้วนมีความความสัมพันธ์กันในการสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 4 กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะวิธีการสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และ เยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาลักษณะการทับซ้อนขององค์ประกอบของการสื่อสารที่มีผลต่อการสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารสมานสัมพันธ์แห่งวัฒนธรรม “เล่าข่าว” ในฐานะส่วนขยายด้านภูมิปัญญาใน จังหวัดศรีสะเกษ มีขอบเขตจำกัดทางด้านพื้นที่ทั้งหมด 4 พื้นที่ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ส่วย ตำบลบึงมะลู อำเภอ กันทรลักษณ์, กลุ่มชาติพันธุ์เขมร ตำบลหัวเสือ อำเภوخันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ลาว ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง และ กลุ่มชาติพันธุ์เยอ ตำบลปราสาทเยอ อำเภอไพรบึง ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ใน 4 กลุ่มชาติพันธุ์ของ จังหวัด ศรีสะเกษ

ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น (Assumptions)

การสร้าง ความหมายของ “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ มีการใช้องค์ประกอบหลักของการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ตัวสื่อหรือช่องทาง ตัวสาร บริบท และองค์ประกอบปฏิบัติการ คือ รหัส ปฏิกริยาตอบกลับ และสิ่งรบกวนของการสื่อสาร โดยแต่ละองค์ประกอบสามารถ สลับสับเปลี่ยน แทนที่ และผสมผสานกันทำหน้าที่เป็นรหัสในกำหนดการสร้าง ความหมายของ “เล่าข่าว” ให้เกิดขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นการควมรวมทางการสื่อสารและมีความสัมพันธ์ในลักษณะการพึ่งพากัน ทั้งนี้ยัง ต้องการพิจารณาพร้อมกับโครงสร้างของการสร้าง “เล่าข่าว” คือ 1. โครงสร้าง 2. หลัการ 3. หน้าจั่ว 4. การยกพื้น 5. เส้า 6. ฝาผนัง 7. กะทอ (พริ้ง) 8. พื้น 9. ชาน 10. ประตู และ 11. บันได รวมถึงบทบาทและสถานภาพของผู้เป็นเจ้าของ “เล่าข่าว” ซึ่งเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่มีลักษณะที่ไม่ตายตัว และเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ

ประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยนี้ให้เข้าใจวิธีการสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และ เยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ และเข้าใจถึงลักษณะการทับซ้อนขององค์ประกอบของการสื่อสารที่มีผลต่อการสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้ได้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1: การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยสามารถนำไปต่อยอดในการศึกษาถึงการสื่อสารความหมายผ่านโครงสร้างทางด้านสถาปัตยกรรมของสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ในประเทศไทยที่มีความสำคัญในฐานะมรดกทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เพื่อนำไปพัฒนาต่อในการออกแบบ การสื่อสารทางด้านสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในการสร้างสรรค์และออกแบบสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อันนำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ของประเทศที่มีความโดดเด่น น่าสนใจ และสามารถสร้างอาชีพให้แก่สมาชิกในชุมชนต่าง ๆ ได้ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ คัดสรร ปรับปรุง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสมาชิกในแต่ละสังคมวัฒนธรรม โดย อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกระบวนการ เรียนรู้ตลอดเวลาและในภูมิปัญญาท้องถิ่นมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจึงอาจเรียกได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น Situated Knowledge หมายความว่า เป็นความรู้ที่ขึ้นอยู่กับบริบทเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์หากในสังคมต่างๆ ปราศจากกระบวนการเรียนรู้ถึงแม้จะมีปัญญาก็ใช้ไม่ได้กับการพัฒนา เพราะการพัฒนา หมายถึง สถานการณ์ที่ไม่คงที่สถานการณ์ที่ผันแปรตลอดเวลา มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาถ้าหากความรู้ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ก็ไม่สามารถที่จะทำทัน การเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับการศึกษารากเหง้าความเป็นมาของท้องถิ่นและชุมชน โดยมีคุณค่าในฐานะ “องค์ความรู้” ของชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมาในอดีตที่ได้มีการถ่ายทอดอนุรักษ์สืบสาน นำไปใช้ และถ่ายทอดต่อไปในอนาคต

2.แนวคิดสัญวิทยา (Semiology)

สัญวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความหมาย การค้นหากระบวนการสื่อความหมาย โดย นพพร ประชากุล (2552) กล่าวว่า สัญศาสตร์ (Semiotics) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัญวิทยา (Semiology) ศึกษากระบวนการต่างๆ ที่มนุษย์ในสังคมใช้ในการสื่อความหมายสู่กันวิชานี้พัฒนาขึ้นภายใต้อิทธิพล ความคิดของ แฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ บิดาแห่งวิชาภาษาศาสตร์ นั่นคือ สัญศาสตร์แนวโครงสร้าง (Structural Semiotics) สัญศาสตร์แนวนี้นับว่าหลักการเรื่อง “โครงสร้าง” ที่ว่าการสื่อความหมาย ของสัญยะแต่ละตัวเกิดจาก “ความสัมพันธ์” ที่สัญยะตัวนั้นๆ มีกับสัญยะตัวอื่นๆ ที่อยู่รวมในระบบเดียวกัน มิใช่ว่าสัญยะแต่ละตัวจะสื่อความหมายได้ด้วยตัวของมันเองโดดๆ แนวคิดสัญวิทยาถูกนำมาใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการศึกษาถึงโดยมุ่งวิเคราะห์ถึงมีวิธีการประกอบสร้างความหมายและสื่อความหมายของ “เล้าข้าว” ที่เกิดจากการนำสัญยะมาผสมรวมเป็นตัวสาร หรือ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วน เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งนี้ความหมายที่เกิดขึ้นจะมีความความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับสมาชิกในวัฒนธรรมเดียวกัน

3.แนวคิดเรื่องรหัส (Code)

รหัส (Code) คือกระบวนการที่ใช้ในการสร้างความหมายขึ้นมา ซึ่งระบบสัญยะหรือรหัสถูกสร้างขึ้นโดยสมาชิกใน สังคมที่ใช้อรหัสนั้น เพราะรหัสคือระบบของการให้ความหมายร่วมการของสมาชิกในกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน ซึ่งประกอบไปด้วยสัญลักษณ์และกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนว่าด้วยการใช้ และการเชื่อมโยงสัญยะให้สัมพันธ์กับการพัฒนาที่ซับซ้อนในวัฒนธรรมนั้นได้อย่างไรและบริบทใด (John Fiske, 1990) สำหรับแนวคิดเรื่องรหัส (Code) ของ John Fiske (1990) ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เข้าใจถึงกติกา กฎเกณฑ์ จารีตหรือธรรมเนียมปฏิบัติในการประกอบสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วน เขมร ลาวและเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยแนวคิดเรื่องรหัสเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นมาจากข้อตกลงของผู้ใช้รหัสซึ่งเป็นสมาชิกที่มีภูมิหลังหรือรากฐานทางวัฒนธรรมเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิดเรื่องรหัสมาศึกษาในครั้งนี้

4.แนวคิดการสมานสัมพันธ์ (Symbiosis)

การสมานสัมพันธ์ หรือการปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์ (Symbiosis) ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการอธิบาย การอยู่ร่วมกันในการสร้างความหมายทางการสื่อสาร โดย คิโซ คุโรดากา (อ้างถึงใน กฤษณ์ ทองเลิศ, 2545) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์ อันเป็นหลักการของผสมผสานกันขององค์ประกอบที่แตกต่างกันของสรรพสิ่งต่างๆ แนวคิดดังกล่าวให้ความสำคัญกับมิติด้านการสร้างสรรค์ความหมายโดยเห็นว่าชีวิตคือการสร้างสรรค์ขึ้นของความหมาย แนวคิดนี้ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิเคราะห์ถึงการดำรงอยู่ร่วมกันขององค์ประกอบของการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ตัวสื่อ ตัวสาร บริบท รหัส ปฏิกริยาตอบกลับ และสิ่งรบกวนของการสื่อสาร ที่มีบทบาทในการกำหนดความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วน เขมร ลาว เยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ

5. แนวคิดการทำเทียมหรือการลอกเลียนแบบ (Simulation)

การทำเทียมหรือการลอกเลียนแบบ เป็นแนวคิดของ Jean Baudrillard ในหนังสือวิชาการ “Simulacra and Simulation” (อ้างถึงใน วริยา นาคจิรัฐกร, 2541) กล่าวว่า สังคมในปัจจุบันเต็มไปด้วยสิ่งที่เรียกว่า การลอกเลียนแบบ ความเหนือจริง และภาพนิมิต โดยความจริง ได้กลายเป็นสิ่งที่สามารถผลิตซ้ำได้อย่าง ทัดเทียมของเดิม ความจริงจึงไม่เพียงถูกผลิตซ้ำได้แต่มันมักถูกผลิตซ้ำมาแล้วหลายครั้ง ซึ่งมีความ เจริญแท้อยู่ห่างไกลมากจนไม่มีอยู่เลยก็ได้คือ ไม่มีอะไรเป็นตัวอ้างอิงได้อีกต่อไป อย่างไรก็ตามเราก็ได้กลายเป็นความเหนือจริง ซึ่งเราไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างความจริงกับความไม่จริงได้อีกต่อไป สำหรับแนวคิดการลอกเลียนแบบ เพื่ออธิบายถึงลักษณะของการทำเทียมหรือการลอกเลียนแบบ ด้วยความคิด ความจริง และจินตนาการ จนเกิดเป็น “เล้าข้าว” ในวัฒนธรรมส่วย เขมร ลาว และเยอ เพื่อจะทำให้เราเห็นลักษณะความสัมพันธ์ของการสร้างความหมายของการสร้าง “เล้าข้าว” ในแต่ละวัฒนธรรม

6. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันและกันระหว่างตัวบท (Transtextuality)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันและกันระหว่างตัวบท (Transtextuality) มาใช้เทียบเคียงเพื่อศึกษาถึงวิธีการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยแนวคิดนี้เป็นแนวคิดทางภาษาศาสตร์ Gerard Genette (1997) (อ้างถึงใน เจริญพงศ์ ศรีสกุล, 2545) นักภาษาศาสตร์ได้กล่าวถึง ลักษณะความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันและกันระหว่างตัวบทหรือ “trans textuality” ซึ่งครอบคลุมถึงทุกสิ่งซึ่งทำให้ตัวบทหนึ่งสัมพันธ์กับตัวบทอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นโดยชัดเจนหรือไม่ก็ตาม ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เพื่อศึกษาถึงลักษณะการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตัวบทที่เข้ามามีบทบาทและมีความสัมพันธ์ในการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ให้เกิดขึ้นในแต่ละวัฒนธรรม

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยง บุญอารีย์ (2554) ได้ศึกษาเรื่องเล้าข้าวในวัฒนธรรมไท-อีสาน ผลการศึกษาพบว่า ยุ่งข้าวเป็นภูมิปัญญาโบราณที่รับใช้ยาวนาน ทุกชนชาติมาอย่างยาวนาน และยังสืบทอดพัฒนาจนเป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวแบบทั้งประโยชน์ใช้สอยและรูปแบบ หลักในการออกแบบเล้าข้าว มีลักษณะร่วมกันอยู่อย่างมีนัยสำคัญ เพราะประโยชน์ใช้สอยหลักของเล้าข้าว คือ การป้องกันเมล็ดข้าวจากความร้อน ความชื้น สัตว์ และแมลงที่มาทำลายข้าวให้เกิดความเสียหาย ทั้งนี้ สุนิตย์ เหมนิล (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “เล้าข้าว” ภาพสะท้อนภูมิปัญญาของชาวนาอีสาน ผลการศึกษาพบว่า เล้าข้าวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชาวนาอีสาน การก่อสร้างต้องเลือกวัสดุที่มีคุณภาพดีและต้องคำนึงถึงครรถงปฏิบัติที่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อน เช่น รูปทรง โครงสร้าง การวางตำแหน่งและการหันทิศทาง ตลอดจนห้ามต่อเกยและนำวัสดุที่เคยสร้างเป็นเล้าข้าวมาทำเป็นที่อยู่อาศัยจากการศึกษานานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยสามารถนำองค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ โครงสร้าง และการก่อสร้างเล้าข้าวเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ในการศึกษาลักษณะวิธีการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และ เยอ ในจังหวัดศรีสะเกษในการวิจัยครั้งนี้ได้

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากกลุ่มตัวเป้าหมายจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ผสมรวมกับเทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) คือ ผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้าง “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย กลุ่มชาติพันธุ์เขมร กลุ่มชาติพันธุ์ลาว และกลุ่มชาติพันธุ์เยอ จำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ละ 3 ท่าน ทั้งหมด 12 ท่าน โดยเป็นปราชญ์ชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการประกอบสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งนี้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ร่วมกับการสังเกตแบบเป็นผู้สังเกตโดยสมบูรณ์ (Complete observation) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลโดยยึดแนวทางของ Lincoln & Guba (1985) โดยเลือกใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และการเฝ้าสังเกตการณ์ถึงลักษณะและโครงสร้างของ “เล้าข้าว” ของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์

อย่างต่อเนื่องเป็นช่วงระยะเวลาานาน (Prolonged engagement) (ดูรายละเอียดเพิ่ม Lincoln & Guba, 1985) เพื่อให้ข้อมูลในการวิจัยให้มีความน่าเชื่อถือ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analytics) เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ หาข้อสรุปและความชัดเจน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

1.วิธีการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และ เยอ ในจังหวัด ศรีสะเกษ

จากการศึกษาพบว่า วิธีการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ มีวิธีการสร้างความหมายที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกัน คือ 1. โครงสร้าง 2. หลังคา 3. หน้าจั่ว 4. การยกพื้น 5. เสา 6. ฝาผนัง 7. กะทอ (พริ้ง) 8. พื้น 9. ชาน 10. ประตู และ 11. บันได โดยมีการสื่อความหมายในที่แตกต่างกันออกไปตามโครงสร้างของ “เล้าข้าว” ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ดังต่อไปนี้

1.การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย

การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย มีโครงสร้างดังต่อไปนี้ คือ 1. โครงสร้าง สื่อความหมายถึงการสร้างความมั่นคง ความแข็งแรง และความอุดมสมบูรณ์ 2. หลังคา สื่อความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ และความสมดุล 3. หน้าจั่ว สื่อความหมายถึงการดูแลรักษา 4. การยกพื้น สื่อความหมายถึงการปกป้องและการดูแลรักษา 5. เสา สื่อความหมายถึงความมั่นคง 6. ฝาผนัง สื่อความหมายถึงความร่ำรวย ความเกื้อกูล และความอุดมสมบูรณ์ 7. กะทอ (พริ้ง) สื่อความหมายถึงความมั่งคั่ง 8. พื้น สื่อความหมายถึง ความพิถีพิถัน 9. ชาน สื่อความหมายถึงความรอบคอบและความเอาใจใส่ 10. ประตู สื่อความหมายถึงการป้องกันภัย และ 11. บันได สื่อความหมายถึงความมั่นคงและแข็งแรง

2.การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร

การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร มีโครงสร้างดังต่อไปนี้ คือ 1. โครงสร้าง สื่อความหมายถึงการมีคนรักใคร่กลมเกลียวร่วมมือร่วมใจกัน 2. หลังคา สื่อความหมายถึงความทะนุถนอม และการประดับประดา 3. หน้าจั่ว สื่อความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ และความมั่งคั่ง 4. การยกพื้น สื่อความหมายถึงความร่ำรวยและความมั่นคง 5. เสา สื่อความหมายถึงความร่ำรวยและความมั่นคง 6. ฝาผนัง สื่อความหมายถึงความมั่นคงและการดูแลรักษา 7. กะทอ (พริ้ง) สื่อความหมายถึงการเก็บเงินเก็บทอง 8. พื้น สื่อความหมายถึงมิตรภาพและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน 9. ชาน สื่อความหมายถึงความสามัคคี และความผาสุกกำลังร่วมกัน 10. ประตู สื่อความหมายถึงความละเอียดรอบคอบ และ 11. บันได สื่อความหมายถึงความสะอาดสวยงาม

3.การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว

การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว มีโครงสร้างดังต่อไปนี้ คือ 1. โครงสร้าง สื่อความหมายถึงความหนักแน่นและความมั่นคง 2. หลังคา สื่อความหมายถึงการปกป้อง การคุ้มภัยและการดูแลรักษา 3. หน้าจั่ว สื่อความหมายถึงความปลอดภัยและความเบาสบาย 4. การยกพื้น สื่อความหมายถึงความมั่นคงและความร่ำรวย 5. เสา สื่อความหมายถึงความสุข ความมั่นคงและความร่ำรวย 6. ฝาผนัง สื่อความหมายถึงการโอบอุ้มและการดูแลรักษา 7. กะทอ (พริ้ง) สื่อความหมายถึงการมีฐานะร่ำรวย 8. พื้น สื่อความหมายถึงการมีทรัพย์สินเงินทอง 9. ชาน สื่อความหมายถึงการค้าขายและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 10. ประตู สื่อความหมายถึงการดูแลรักษา และ 11. บันได สื่อความหมายถึงความมั่นคงและความแข็งแรง

4. การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์เยอ

การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์เยอ มีโครงสร้างดังต่อไปนี้ คือ 1. โครงสร้าง สื่อความหมายถึงความหนักแน่น ความแข็งแรงและความมั่นคง 2. หลังกา สื่อความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ และความเป็นธรรมชาติ 3. หน้าจั่ว สื่อความหมายถึงการคุ้มครองและการดูแลรักษา 4. การยกพื้น สื่อความหมายถึงความปลอดภัย 5. เส้า สื่อความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์และการมีกินมีใช้ 6. ฝาผนัง สื่อความหมายถึงการคุ้มครองและการรักษา 7. กะทอ (พริ้ง) สื่อความหมายถึงความคงทนและความแข็งแรง 8. พื้น สื่อความหมายถึงการดูแลสิ่งของอันมีค่า 9. ชาน สื่อความหมายถึงความมั่นคงและความแข็งแรง 10. ประตู สื่อความหมายถึงการโอบอุ้มและการค้าขาย และ 11. บันได สื่อความหมายถึงความคงทน

สำหรับการสื่อความหมายของ “เล้าข้าว” ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ล้วนได้ปรากฏให้เห็นลักษณะของการสื่อความหมายที่แตกต่างกันออกไปโดยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1. การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย มุ่งเน้นการสื่อความหมายถึงความมั่นคง ความแข็งแรง ความอุดมสมบูรณ์ และความละเอียดรอบคอบ 2. การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร มุ่งเน้นการสื่อความหมายถึงความมั่นคง ความร่ำรวย ความสามัคคี และความรักใคร่กลมเกลียวกัน 3. การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว มุ่งเน้นการสื่อความหมายถึงความหนักแน่น ความมั่นคง การค้าขาย และความช่วยเหลือร่วมมือกัน และ 4. การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์เยอ มุ่งเน้นการสื่อความหมายถึงความมั่นคง ความหนักแน่น ความโอบอุ้มดูแลกัน และความอุดมสมบูรณ์

ดังนั้นการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ ที่เปรียบเสมือนเป็น “ตัวสื่อ” ที่เกิดจากการผสมผสาน “ตัวสื่อ” หลากหลายประเภทจนกลายเป็น “เล้าข้าว” ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ได้เกิดลักษณะที่เรียกว่า การยุบรวมเข้าหากัน (Implosion) ทางการสื่อสาร เนื่องด้วยการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้มีการซ้อนทับการสื่อความหมายของสื่อหลายประเภทที่ยุบรวมผสมผสานเข้าด้วยกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ จึงแสดงให้เห็นถึงอัตตะของการสื่อสาร (Meta Communication) คือ การสร้างความมั่นคง ความแข็งแรง ความอุดมสมบูรณ์ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. ลักษณะการทับซ้อนขององค์ประกอบการสื่อสารที่มีผลต่อการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ

การศึกษาลึกลงได้พบว่า การสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ ปรากฏให้เห็นความคลุมเครือ (Vagueness) ของบทบาทขององค์ประกอบการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ตัวสื่อ ตัวสาร บริบท รหัส ปฏิกริยาตอบกลับ และสิ่งรบกวน ซึ่งเกิดความไม่ชัดเจนในการทำหน้าที่ในการกำหนดความหมายของ “เล้าข้าว” ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ โดยองค์ประกอบการสื่อสารต่าง ๆ ได้เกิดการซ้อนทับ (Overlapping) สามารถเปลี่ยนสถานะ สวมบทบาท และผนวกรวมกันในการกำหนดความหมายของ “เล้าข้าว” ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ให้เกิดขึ้น โดยเป็นการสื่อสารที่ลักษณะไม่ตายตัว (Arbitrary) อันเกิดจากการบูรณาการที่ทุกองค์ประกอบของการสื่อสารเข้าด้วยกัน หรือที่เรียกว่า การควมรวมทางการสื่อสาร (Convergence Communication) ดังนั้นองค์ประกอบของการสื่อสารต่างๆ ล้วนมีลักษณะการสมานสัมพันธ์ (symbiosis) โดยมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน (mutualism) โดยองค์ประกอบ การสื่อสารต่าง ๆ ไม่สามารถแยกออกจากกันในการประกอบสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ให้เกิดขึ้นได้

ในการสื่อสารยุคปัจจุบันที่ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลได้ปรากฏให้เห็นว่า ไม่มีองค์ประกอบการสื่อสารตัวใดในยุคดิจิทัลที่มีลักษณะของการหยุดนิ่งหรือตายตัว กลับกันองค์ประกอบการสื่อสารสามารถแสดงพลวัติของบทบาทในตัวองค์ประกอบการสื่อสาร โดยมีลักษณะที่เรียกว่า การควบรวมทางการสื่อสาร (Convergence Communication) ซึ่งสามารถที่จะกระตุ้นให้สมาชิกในสังคมวัฒนธรรมเกิดการมีส่วนร่วมทางการสื่อสารและการสร้างภูมิปัญญาร่วมกัน (Collective intelligence) เพื่อนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ ให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในสังคม อันนำไปสู่การเกิดเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นสืบต่อไป

การอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าได้ปรากฏให้เห็นถึงการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ได้เกิดการการยุบรวมเข้าหากัน (Implosion) ทางทางการสื่อสารอันเกิดจาก 1. โครงสร้างของเล้าข้าว 2. หลังกา 3. หน้าจั่ว 4. การยกพื้นของเล้าข้าว 5. เสา 6. ฝาผนัง 7. กระทอ (พริ้ง) 8. พื้น 9. ชาน 10. ประตู และ 11. บันได โดยทั้งหมดเปรียบเสมือนตัวสื่อหลายประเภทที่ผนวกรวมกันเข้าในการสร้างความหมายของ “เล้าข้าว” ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ให้เกิดขึ้น ในลักษณะที่เรียกว่า ควบรวมทางการสื่อสาร (Convergence Communication) สอดคล้องกับ ศิริชัย ศิริกายะ (2558) กล่าวว่า การซ้อนทับการสื่อความหมายของสื่อหลายประเภทรวมเข้าด้วยกันและเนื้อหามีการถ่ายโยง ยุบรวมผนวกเข้าด้วยกันหรือปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะของการควบรวมของสื่อต่าง ๆ เหล่านั้น

การสร้าง “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ล้วนมาจากกระบวนการลอกเลียนแบบ (Simulation) ที่มีลักษณะที่เรียกว่ามีการบูรณาการของการลอกเลียนแบบใน 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 การลอกเลียนแบบจากสิ่งที่มีอยู่จริงให้เหมือนของแท้ คือ การสร้าง “เล้าข้าว” ที่รักษาลักษณะดั้งเดิมตามแบบแผนของการก่อสร้าง “เล้าข้าว” ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ระดับที่ 2 การลอกเลียนแบบจากการผลิตซ้ำให้เหมือนกับของจริง คือ การผลิตซ้ำด้านโครงสร้าง ขนาด และวัสดุที่ใช้ในการสร้างเล้าข้าว เป็นการผลิตซ้ำด้วยการใช้องค์ประกอบตามแบบแผนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และระดับที่ 3 การลอกเลียนแบบที่ไม่อิงกับความเป็นจริงแต่จำลองมา คือ ในปัจจุบันการสร้าง “เล้าข้าว” ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ดัดแปลง และปรับเปลี่ยนตามความต้องการโดยเฉพาะของแต่ละบุคคล ลักษณะของเล้าข้าวจึงกลายเป็นความเหนือจริง (hyperreality) โดยเป็นความจริงที่สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ยอมรับกันได้ สอดคล้องกับ Jean Baudrillard (อ้างถึงใน วริยา นาคจักรกูร, 2541) กล่าวว่า สังคมในปัจจุบันเต็มไปด้วยสิ่งที่เรียกว่า การ ลอกเลียนแบบ ความเหนือจริง และภาพนิมิต โดยความจริง ได้กลายเป็นสิ่งที่สามารถผลิตซ้ำได้อย่างทัดเทียมของเดิม ความจริงจึงไม่เพียงถูกผลิตซ้ำได้แต่มันมักถูกผลิตซ้ำมาแล้วหลายครั้ง ซึ่งมีความ เจริญแท้อยู่ห่างไกลมากจนไม่มีอยู่เลยก็ได้คือ ไม่มีอะไรเป็นตัวอ้างอิงได้อีกต่อไป

ทั้งนี้การสร้าง “เล้าข้าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต จนกลายเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากทักษะและความชำนาญ โดยได้มีการเรียนรู้ การสั่งสม การเข้าถึง การถ่ายทอด การปรับปรุง และการสืบต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 อย่างคือ 1. เป็นความรู้และระบบความรู้ 2. เกิดจากการ สั่งสม การเข้าถึงความรู้ และการกระจายความรู้ 3. การถ่ายทอดความรู้ และระบบความรู้ 4. การสร้างสรรค์และการปรับปรุงภูมิปัญญาความรู้

ในกระบวนการสื่อสาร “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ล้วนมีฐานะเป็นสื่อจึงสามารถขยายประสบการณ์ของความคิด คติความเชื่อ ค่านิยม และขนบธรรมเนียม ในฐานะของภูมิปัญญาของสมาชิกในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้ สอดคล้องกับ Marshall McLuhan (1964) (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2552) กล่าวว่า สื่อ (Media) ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของมนุษย์ทุกชนิด เป็นการขยายประสบการณ์ด้านผัสสะของมนุษย์ (Extension of Experience) ดังนั้นการสร้าง “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จึงมีฐานะเป็นส่วนขยายด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ เปรียบเสมือนเป็นองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เนื่องจากวิถีชีวิตของคนในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีความผูกพันกับการเกษตรกรรมอันเป็นรากฐานของชีวิตแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสังคมวัฒนธรรม โดยทั้งหมดสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2537) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นนามธรรมที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตลอดทั้งการดำรงชีวิตสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง เหมือนกับการบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนและชีวิตของคน ๆ ในท้องถิ่นนั้น

จากลักษณะการซ้อนทับขององค์ประกอบของการสื่อสารที่ผลต่อการสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ ได้ปรากฏให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ประกอบของหลักการสื่อสารและองค์ประกอบปฏิบัติการล้วนทำหน้าที่เป็นตัวรหัสในการกำหนดความหมายของการซ้อนทับขององค์ประกอบของการสื่อสารที่ผลต่อการสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีลักษณะเป็นรหัสเชิงวัฒนธรรม (cultural code) ซึ่งเปรียบเสมือนขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่สมาชิกในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างมีความเข้าใจร่วมกันในการสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ให้เกิดขึ้น สอดคล้องกับ John Fiske (1990) กล่าวว่า รหัส (Code) หมายถึง ระบบสัญลักษณ์ที่เป็นกฎเกณฑ์หรือธรรมเนียมปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับของคนในแต่ละสังคมวัฒนธรรมโดยเป็นรหัสพฤติกรรมและรหัสการใช้ความหมายที่อยู่ในลักษณะของสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏอยู่เฉพาะในสังคมและวัฒนธรรมนั้น

ดังนั้นในการสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ ปรชาญชาวบ้าน และช่างผู้มีประสบการณ์ในการแปรสภาพองค์ประกอบของการสื่อสารให้เป็นรหัสในการกำหนดความหมายของการสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ ถือได้ว่าเป็นศิลปะแห่งการใช้ชีวิตของสมาชิกในสังคมวัฒนธรรมที่มีความใกล้เคียงกัน โดย “เล่าข่าว” ถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ถูกสร้างขึ้นในบริบทต่าง ๆ ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ที่สนใจสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับประยุกต์ใช้ในการศึกษาถึงการสร้างความหมายของ “เล่าข่าว” ในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในบริบทอื่นๆ ของประเทศไทยซึ่งล้วนแล้วแต่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมต่อไปได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ยังสามารถนำไปต่อยอดในการสร้างความหมาย สร้างเรื่องเล่า และสร้างสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชน สังคม และภูมิภาค อันจะนำไปสู่การพัฒนาในระดับสถานที่สำคัญ (Landmark) เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ให้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). *การวิเคราะห์สื่อ แนวคิดและเทคนิค*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กฤษณ์ ทองเลิศ. (2545). *การผสมผสานรูปแบบ การสื่อความหมายและจินตสภาวะของผู้รับสารเป้าหมาย ที่มีต่อ งานภาพถ่ายกับลายลักษณ์อักษรในงานโฆษณาทางสื่อสิ่งพิมพ์*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตร ดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- เจริญพงศ์ ศรีสกุล. (2542). *การออกแบบเนื้อหาส่วนควบและส่วนขยายในสื่อทีวีดี*. [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2537). *วัฒนธรรมกับความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่น.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). *การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง.
- นพพร ประชากุล. (2552). *ยกอักษรย้อนความคิด เล่ม 1 ว่าด้วยวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่านและวิภาษา.
- ประจักษ์ บุญอารีย์. (2554). *ธรรมชาติกับวิถีชีวิตชุมชนอีสาน*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ยง บุญอารีย์. (2544). *เล่าข่าวในวัฒนธรรมไท-อีสาน*. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัย ขอนแก่น*, 10, 24-35.
- ศิริชัย ศิริกายะ. (2558). ข้อเสนอแนะประเด็นการสื่อสารเพื่องานวิจัยนิเทศศาสตร์ตามแนวคิด “ปฏิสัมพันธ์” (Symbiosis) ในยุคดิจิทัล. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 14(16), 7-11.
- วริยา นาคจิรังกูร. (2541). *การวิเคราะห์ภาพถ่ายบุคคลเชิงตรรกะการบริโภคของโบดริยาร์ด*. [วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต การสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย].
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้นชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.
- สมพร นิลคัมภีร์. (2555). *เครื่องดักจับสัตว์น้ำ : แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นบริเวณ ลุ่มแม่น้ำสงครามตอนบน*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนิตย์ เหมนิล. (2560). “เล่าข่าว” ภาพสะท้อนภูมิปัญญาของชาวนาอีสาน. *วารสารไทยศึกษา*, 13(1), (101-119).
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *วิถีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Barthes, R. (1967). *Elements of Semiology*. Translated Annette Lavers and Colin Smith. London: Jonathan Cape.
- Fiske, J. (1990). *Introduction to Communication Studies*. London and New York : Routledge.